



## Stanisław Orłowski (1931–2021)

Wśród geologów zajmujących się w ciągu ostatnich 60 lat kambrem świętokrzyskim na czołowym miejscu należy niewątpliwie wymienić prof. dr. hab. Stanisława Orłowskiego. Jego zasługi w tej dziedzinie, aczkolwiek nie zawsze niedoceniane, są ogromne i na pewno w zakresie badań kambru Gór Świętokrzyskich stawiają Go w pierwszym rzędzie wśród polskich geologów – obok Jana Czarnockiego i Jana Samsonowicza.

Stanisław Orłowski, syn Franciszka i Małgorzaty, urodził się 2 stycznia 1931 r. w Grójcu w rodzinie robotniczej. Do szkoły powszechnej zaczął uczęszczać w rodzinnym mieście w 1938 r. i ukończył ją podczas wojny w 1944 r. Okupację hitlerowską wspominał jako okres głodu i ciągłego strachu przed śmiercią. Po ukończeniu szkoły średniej w Grójcu i otrzymaniu dyplomu *Przodownik pracy społecznej i nauki*, który dał mu prawo wstępu na dowolną wyższą uczelnię bez egzaminu, w 1950 r. rozpoczął studia w sekcji geologii na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Uniwersytetu Warszawskiego, wkrótce wyodrębniono z niego Wydział Geologii. Już na drugim roku studiów, 1 grudnia 1951 r. rozpoczął pracę jako zastępca asystenta w Katedrze Geologii Historycznej. Po obronie pracy magisterskiej, dotyczącej budowy geologicznej fragmentu wschodniej części Gór Świętokrzyskich (*Budowa geologiczna okolic Orłowin i Ociesek, Góry Świętokrzyskie*), 1 października 1955 r. został zatrudniony jako asystent w macierzystej katedrze. Jego pierwszy artykuł naukowy z 1957 r. *On the Presence of Paradoxides oelandicus Beds in the Holy Cross Mountains*, opublikowany w Biuletynie PAN był poświęcony utworom kambryjskim i im też Profesor został wierny przez cały czas swojej aktywności naukowej.

Początkowy okres pracy zawodowej Stanisław Orłowski wspominał nie tylko jako 6-letni okres ciężkiej pracy i wyrzeczeń, ale i jako czas tułania się po akademikach i oszczędzania na wymarzone mieszkania, które otrzymali z małżonką w 1962 r. w Spółdzielni Mieszkaniowej *Oświata*. W tym też roku obronił pracę doktorską poświęconą stratygrafii kambru wschodniej części Gór Świętokrzyskich (*Kambur środkowy i jego fauna we wschodniej części Gór Świętokrzyskich*), której promotorem był początkowo profesor Jan Samsonowicz, a po jego śmierci – późniejszy profesor Henryk Makowski. 1 marca 1963 r. Stanisław Orłowski został zatrudniony na stanowisku adiunkta i następnie w 1968 r. przedstawił rozprawę habilitacyjną *Kambur antykliny łysogórskiej Gór Świętokrzyskich*, którą z powodzeniem obronił. Od 20 lipca 1963 r. do czerwca 1976 r. pracował w powstałym w Zakładzie Geologii Historycznej i Regionalnej macierzystego wydziału. W czerwcu 1976 r. Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego.

Po reformach strukturalnych w szkolnictwie wyższym, w 1968 r. został zastępcą dyrektora Instytutu Geologii Podstawowej, a później dyrektora tego instytutu. Oczywiście ciągle zajmował się kambrem świętokrzyskim, ale nie tylko, publikując i poszerzając wiedzę na temat stratygrafii



Ryc. 1. Stanisław Orłowski podczas pracy w terenie, 1964 r. Wszystkie fot. z arch. W. Mizerskiego

kambru i jego fauny w innych regionach. Wyjeżdżał na stypendia zagraniczne do Szwecji, Wielkiej Brytanii i ZSRR.

1 września 1975 r. został dziekanem Wydziału Geologii, a 1 września 1977 r. prorektorem ds. studenckich Uniwersytetu Warszawskiego, które to stanowisko przestał pełnić pod koniec 1980 r. Okres wypełniania obowiązków prorektora wspomina jako czas niezwykle intensywnej pracy administracyjnej i organizacyjnej, w porównaniu z którym wcześniejsze obowiązki wydały mu się proste i przyjemne. Po powrocie na Wydział Geologii zajmował się dalej stratygrafią i fauną kambru, publikując wiele wartościowych prac. W czasie swojej kariery zawodowej przez kilka miesięcy był wiceprezesem Centralnego Urzędu Geologii, przez kilka lat sprawował też funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Geologicznego.

Oprócz pracy naukowej i organizacyjnej Profesor z powodzeniem zajmował się również dydaktyką, prowadząc początkowo ćwiczenia, a później wykłady z geologii historycznej. Był wielkim zwolennikiem pisania podręczników dla studentów, co było pracą zawsze niedocenianą, ale jego zdaniem konieczną. Był współautorem książki *Geologia Historyczna* pod redakcją H. Makowskiego, która ukazała się w 1977 r., współautorem i redaktorem dwóch wydań *Przewodnika do ćwiczeń z geologii historycznej* (1978, 1986) oraz współautorem podręcznika *Geologia historyczna t. 1* (1990) oraz podręcznika *Geologia historyczna dla geografów* (2004).

Stanisław Orłowski kochał Góry Świętokrzyskie. Dawał temu wyraz w czasie wyjazdów terenowych ze studentami, magistrantami, biorąc aktywny udział w wielu terenowych konferencjach. Choć jego poglądy na temat stratygrafii kambru spotykały się niekiedy z naukową krytyką, nie bał się publicznie bronić swoich racji. Był w tym bardzo stanowczy, co przy jego dość ortodoksyjnych poglądach nie przysparzało mu wielu zwolenników. To jednak nie było dla niego ważne – krytyka mobilizowała go do dalszej pracy, by udowodnić swoje poglądy. W roku 2001 przeszedł



Ryc. 2. Inauguracja roku akademickiego 1978/1979 na UW



Ryc. 3. Przy odsłonięciu w Kotuszowie, 2002 r.

na emeryturę, pracując na Wydziale Geologii UW 50 lat i 1 miesiąc. Podczas swej pracy dydaktycznej był promotorem wielu prac magisterskich i doktorskich, recenzentem w przewodach doktorskich oraz habilitacyjnych. Był członkiem rad naukowych Instytutu Geologicznego, Instytutu Nauk Geologicznych PAN i Zakładu Paleobiologii PAN, a także członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN.

Na ogólną liczbę 80 publikacji naukowych Stanisław Orłowski (samodzielnym lub we współautorstwie) dotyczących głównie kambru, 45 z nich jest poświęcona różnym piętrům kambru świętokrzyskiego. Część dotyczy problematyki bio- i litostratygraficznej poszczególnych pięter, inne zaś stanowią syntezę wiedzy na temat całego systemu kambryjskiego w Górach Świętokrzyskich. Pasją

Profesora były trylobity kambryjskie tego obszaru, zgromadził ich największą kolekcję w Polsce, a która obecnie znajduje się w archiwach Muzeum Geologicznego Wydziału Geologii UW i jest ciągle przedmiotem studiów i badań. Najpiękniejsze z nich są też ozdobą stałej ekspozycji utworów kambryjskich w Muzeum Geologicznym Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego. Swoją miłością do kambru świętokrzyskiego Profesor zarażał innych – wiele prac magisterskich oraz doktorskich, których był promotorem, dotyczyło tej problematyki.

Choć prace Profesora poświęcone kambrowi różnych jednostek obszaru świętokrzyskiego i różnych jego regionów mają ogromne znaczenie, to na plan pierwszy wysuwa się z pewnością dokonanie przez Niego pierwszego podziału litostratygraficznego kambru świętokrzyskiego na podstawie *Zasad polskiej klasyfikacji, terminologii i nomenklatury stratygraficznej* z 1975 r. Był to jeden z pierwszych w Polsce formalny podział litostratygraficzny całego systemu geologicznego. I choć w znajomości systemu kambryjskiego na obszarze świętokrzyskim nastąpił później znaczny postęp (w którym znaczący udział miał również Profesor), to podział zaproponowany niemal 40 lat temu przez Stanisława Orłowskiego pozostaje właściwie aktualny do dziś i jest najbardziej rozpowszechnionym i najczęściej używanym podziałem litostratygraficznym tego systemu w Górach Świętokrzyskich.

Oboje autorzy mieli przyjemność współpracować z Profesorem Stanisławem Orłowskim, z której to współpracy narodziły się przyjaźń i szacunek, a różnica wieku nie wydawała się ważna. Bezpośredni w kontaktach, sprawny organizator, doskonały naukowiec – takim jawił nam się Profesor. Swój życiorys, który napisał z okazji 200-lecia Uniwersytetu Warszawskiego, zakończył zdaniem: *Mam wielką satysfakcję z mego życia i pracy. Gdybym miał moje życie i pracę skwitować krótkim zdaniem, to wybieram tytuł znanego przeboju „Niczego nie żałuję”*.

Zmarł w Warszawie 23 maja 2019 r. Spoczął obok małżonki na Cmentarzu Południowym w Warszawie.

Na koniec kilka słów od nas o Profesorze. Był Człowiekiem swoich czasów, który z prowincjonalnego Grójca znalazł się w Warszawie, pracując dla Polski na wielu eksponowanych stanowiskach naukowych i organizacyjnych; przesiąkniętym ideą socjalizmu, choć nie wszystko przyjmował z bezkrytycyzmem, widząc jego mankamenty i starając się im zaradzić. Stanisław Orłowski był sprawiedliwy, pomocny wobec każdego potrzebującego, a jeśli komuś nie pomógł, to na pewno mu nie zaszkodził. Odszedł Człowiek prawy, życzliwy ludziami. Cześć Jego pamięci.

### Wybrane publikacje naukowe prof. dr. hab. Stanisława Orłowskiego

- ORŁOWSKI S. 1957 – On the Presence of Paradoxides oelandicus Beds in the Holy Cross Mountains. Bull. Pol. Acad. Sc., 5 (7).  
 ORŁOWSKI S. 1964 – Kambry środkowy I jego fauna we wschodniej części Gór Świętokrzyskich. Studia Geol. Pol., 16.  
 ORŁOWSKI S. 1967 – The Stratigraphy of the Upper Cambrian in the Holy Cross Mts (Poland). Bull. Pol. Acad. Sc., 14 (1).  
 ORŁOWSKI S. 1968 – Kambry antykliny łysogórskiej Gór Świętokrzyskich. Biul. Geol. UW, 10: 153–222.  
 ORŁOWSKI S. 1971 – The Middle Cambrian of the Klimontów anticlinorium, Holy Cross Mts. Acta Geol. Pol., 21(3): 349–359.  
 ALEXANDROWICZ S., BIRKENMAJER K., BURCHART J., CIEŚLIŃSKI S., DADLEZ R., KUTEK J., NOWAK W., ORŁOWSKI S., SZULCZEWSKI M., TELLER L. 1975 – Zasady Polskiej klasyfikacji,

terminologii i nomenklatury stratygraficznej. Instrukcje i metody badań geologicznych, 33. Wyd. Geol., Warszawa.  
ORŁOWSKI S. 1975 – Jednostki stratygraficzne kambru i górnego prekambru w Górach Świętokrzyskich. Acta Geol. Pol., 25 (3): 431–448.  
ORŁOWSKI S. 1985 – New data on the Middle Cambrian trilobites and stratigraphy in the Holy Cross Mts. Acta Geol. Pol., 35 (3–4): 231–250.  
ORŁOWSKI S. 1992 – Cambrian stratigraphy and stage subdivision in the Holy Cross Mountains, Poland. Geol. Mag., 124 (4): 471–474.  
MIZERSKI W., ORŁOWSKI S., PRZYBYCIN A., SKUREK-SKURCZYŃSKA K. 1999 – Large-scale erosional channels in the Lower Cam-

brian Sandstones (Kielce Block, Holy Cross Mts)., Geol. Quart., 43 (3): 353–364.

ORŁOWSKI S., ŻYLIŃSKA A. 2002 – Lower Cambrian trace fossils from the Holy Cross Mountains, Poland. Geol. Quart., 46 (2): 135–146.

*Włodzimierz Mizerski, emerytowany pracownik  
Państwowego Instytut Geologicznego  
Katarzyna Skurczyńska-Garwolińska  
Państwowy Instytut Geologiczny*